

ECZACILIK HİZMETLERİNİN GELECEĞİ VE FARMAKOVİJİLANS

Ilaç sayısındaki artış günümüz ilaç piyasasının "terapötik vahşi orman"³² şeklinde tanımlanmasına yol açmıştır. İnternet üzerinden yasal olmayan ilaç satışı ve suistimal edilen ilaçlara ulaşabilme imkanı, düşük standartlı ve sahte ilaçların dünya üzerinde üretimi ve satışının yaygınlaşması, geleneksel ve bitkisel ürünlerin reçeteli ilaçlarla birlikte kullanımının artması durumu daha da karmaşıklaştırmaktadır. Günümüzün bu "vahşi" koşulları içerisinde eczacıyı "ilaç yapan veya hazır ilaçları satan diplomalı kimse"³³ şeklinde tanımlamak yeterli olmamaktadır. Eczacılık mesleği sağlık hizmetleri içindeki rolünü genişletmek zorundadır.

Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalar, advers etkilere bağlı ekonomik kayıpların beklenilenin çok üstünde olduğunu göstermiştir. Burada çok dikkat çekici bir nokta bu advers etkilerin çoğunun önlenilebilir nitelikte olmasıdır. Bu nedenle, çeşitli ülkelerde eczacının ilaçla tedaviyi en yararlı hale getirme ve advers etkileri en aza indirme işlevi ön plana çıkmaya başlamıştır. Hastanın ilaçla tedavisinden eczacı sorumlu tutulmaktadır.

Eczacılar hastaların sorunlarını dinlemeye, kullandığı tüm ilaç ve diğer sağlık ürünlerinin kontrolünü yapmaya en uygun konumda bulunan sağlık elemanlarıdır.

32 Ülkemiz ilaç piyasasında 2006 yılındaki ilaç sayısı 7830 üzerindedir.

33 Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, 10. baskı, 2005.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler eczacılık mesleğinin varoluş amacı ve mesleki sorumluluk alanının yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. Halka ilaç ile ilgili bilginin sunumu, ilaç ve tıbbi cihazların uygun kullanımından sorumlu olunması, tedavide en iyi sonuçlara ulaşacak sağlık hizmetini vermek günümüzde çok daha fazla önem kazanan sorumluluk alanları olarak göze çarpmaktadır. Günümüzde kaliteli sağlık hizmetleri verilmesinin önemli bir bileşeni de ilaç advers etkilerinin önlenmesi ve azaltılmasıdır. Bu sorumluluk alanlarında eczacıların yetki sahibi olabilmesi için eğitim sisteminde ve sağlık hizmeti yapılması içerisinde değişimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yaşanan mevzuat uyumlaştırılması ilaç ve eczacılık hizmetlerini doğrudan etkilemektedir; yüksek kalitede hizmet veren eczacılar yetiştirmek için mevcut ders programımızın yeniden gözden geçirilmesi de bu durumda önem kazanmaktadır. İlaç güvenliği ve farmakovijilans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde ders programına dâhil edilmesi günümüz şartlarında bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu derslerin içeriğinde hastalarla ilaç güvenliği konularında en iyi iletişim kurma yollarının verilmesi de son derece önemlidir.

Tüm sağlık çalışanları yeni bir ilaç piyasaya çıktığında güvenilirlik verilerinin sınırlı olduğunu, uzun dönem kullanım sonucu yarar ve risklerindeki olası değişimin sadece iyi tasarlanmış güvenilirlik çalışmalarıyla ortaya konulabileceğini bilmelidir. Eczacılar olarak bu alandaki eksiklerimizden birisi de **Kanıta Dayalı Tıp Uygulamaları** konusunda yeterli

bilgiye sahip olmamamızdır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizdeki iletişim organlarında da ilaçlarla ilgili advers etkiler duyulmaktadır. Bu duruma sağlık otoritesi ya da ilgili yetkililer zamanında ve dengeli bilgiler vermezlerse ortaya "kriz"ler çıkmaktadır. İletişim organlarının olaya abartılı yaklaştığı düşünülse de, ilaç ve sağlık otoriteleri bu tür durumlarda halkın gözünde güven kaybedebilirler. Sağlık hizmetleri içerisinde en kolay ulaşılabilir konumdaki eczacılar da, bu ilacı kullanan hastalar tarafından birçok

soruyla karşı karşıya kalabilirler. Farmakovijilans ve ilaç güvenliği konularında yeterli donanımı olmayan eczacılar, bu soruları cevaplamakta doğal olarak güçlük çekebilirler. Ayrıca, ilaçların advers etkileriyle ilgili en son haberlere ulaşmak aktif çaba isteyen bir konudur. Kullandığı ilaçlarla ilgili bir advers etkinin ortaya çıktığını duyan hastaların ilk başvurduğu sağlık çalışanlarından birisi de eczacıdır. Dolayısıyla farmakovijilans ile ilgili haberleri izlemek eczacılar açısından son derece önem kazanmaktadır (Bkz. Ek-1).

Tablo 5. Farmakovijilans aktivitelerinde eczacının rolü

Hastane Eczacılığı
Hasta ve diğer sağlık çalışanlarını advers etkiler konusunda bilgilendirme
Yeni ilaçların yakından gözlemi
Advers etki bildirim
Farmakovijilans irtibat noktası sorumluluğu görevinin üstlenilmesi
Eczane Eczacılığı
Hasta bilgilendirme
Yeni ilaçların yakından gözlemi
Advers etki bildirim
Yöresel, kültürel farklılıkların ilaç kullanımına etkisi konusunda vijilant (uyanık) olunması
Kamu Eczacılığı
İdari otoritelerin farmakovijilans birimlerinde yer alınması
Gerçek ödeme kurumlarında reçete bilgilerinin klinik verilerle kenetini sağlamak
Farmakoepidemiolojik araştırmaların yapılmasına izin verecek veri tabanları oluşturulması
Sözleşmeli Araştırma Kuruluşları
Danışmanlık, eğitim
İlaç Endüstrisi
Beşeri tıbbi ürün güvenliliği sorumlusu olunması
Periyodik güvenlilik güncelleme raporlarını hazırlamak, veri toplamak, veri analizi, eğitim
Üniversite
İlaç kullanımı ve güvenliği çalışmaları yapılması
Eğitim; spontan bildirim öneminin vurgulanması
Lisans ve lisansüstü düzeyde farmakovijilansın öneminin anlatılması
Farmakoepidemioloji, hasta ile iletişim ve kanıta dayalı tıp konularına önem verilmesi

İlacın güvenli kullanımında söz sahibi olmak istiyorsak, farmakovijilans aktivitelerine önem vermeliyiz.

Farmakovijilans aktivitelerine göstereceğimiz ilgi toplumda "eczacı: ilaç danışmanı" kavramının yerleştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Eczacılar olarak ülkemizde akılcı olmayan ilaç kullanımı konusunda veri ortaya koymak zorundayız. Bu verilerle birlikte çözüm yollarını da önererek Devlet'e ilaç harcamalarını azaltma konusunda yol gösterici olabiliriz. Hasta bakımı ve güvenliğinde eczacılar olarak söz sahibi olmak istiyorsak, farmakovijilans bir lüks değil, ihtiyaç olarak algılamalı ve bu konuda sorumluluk almamız (Tablo 5). Bu sorumlulukları alırken diğer mesleklerin direnci ile karşı karşıya kalabiliriz. Unutmamamız ki, bu engelleri aşarak ve ilaç uzmanı görevimizi daha iyi yerine getirerek toplumdaki yerimizi daha da sağlamlaştırabiliriz.

27 Mayıs 1899 *Philadelphia Medical Journal*'da D.H. Galloway tarafından kaleme alınan bu makalede o tarihte tıp alanında anesteziğin bir uzmanlık alanı olmamasından hareketle, bu uzmanlığın eğitim ve pratik çalışmalarına duyulan ihtiyaç ortaya konulmaktadır.

"Bir Uzmanlık Alanı Olarak Anestezi"³⁴. Anestezistler tıp camiasında yer edinmek istiyorlarsa; hiçbir mesleğin tek başına kendisine bir yer edinemeyeceği bilmelidirler. Anestezistler öncelikli olarak verdikleri hizmetlerle değerlerini ortaya koymalı, buldukları mesleki pozisyonun önemini bu şekilde ispat etmelidir. Kendi haklarını, görevlerini ve ayrıcalıklarını kendileri tanımlamak zorundadır. Tüm bunları gerçekleştirirken direnç göreceğini unutmamalıdır. Günümüzde birçok cerrah ne toplumdaki yerini ne de yaptıkları işleri diğer meslek grubu ile paylaşmak istememektedir. Gösterilen bu mesleki direnç yaptıkları işin öneminin anestezistlerle azaldığı aksine arttığının ve daha güvenli cerrahi operasyonların gerçekleştirildiğinin gösterilmesiyle aşılabılır."

Ne dersiniz farklı bir meslek grubu için de olsa, yukarıdaki paragraftaki soruna bakış açısı ve önerdiği çözüm yolu günümüzde bizler için de geçerli değil mi?

³⁴ Pharmacotherapy: A Pathophysiologic Approach (Ed.: DiPiro, J.T., Wells, B., Talbert, R.) adlı kitabın önsözünden alınmıştır.